

Tisztelt Jelenlévők!

Ritka pillanat, amit nemrég átélhettünk, hogy egy konferencia résztvevői számára nemcsak az előadásformában elhangzó ismeretek fontosak, hanem az emlékezetkultúra ápolása is – a mai napon éppen temetői főhajtással egybekötve. Ezért mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani a szervezőknek, akik évek óta töretlen lelkesedéssel rendezik meg a hivatásszerűen, valamint szabadidejükben hobbiból család- és településtörténettel kutatók konferenciáját, ráadásul mindig más helyen, ezzel is ráirányítva a figyelmet megyénk településeinek természeti és társadalmi értékeire, másrészt emlékeznek azokról is, akik kutatómunkájukat közkinccsé téve sokaknak segítenek szülőföldjük, családjuk megismerésében. Ezek az ismeretek olyan láthatatlan szálakat teremtenek a lelkünkben, amelyek fontos kapaszkodót nyújtanak rohanó mindennapjainkban, virtuális gyökereket adnak individualizálódó világunkban. Ezekből formálódik az a lokálpatriotizmus, amely erős pajzs lehet az élet viharaiban. De mi is ez egyáltalán és hol a titok benne? A sokféle megfogalmazás elősorolása helyett engedjenek meg két példát éppen az ibrányiságra. Az első nagyon friss és rövid. A napokban választották a Nemzet Színészévé az Ibrányból származó Hegedűs D Gézát, aki első interjúiban ezt mondta a hír hallatán: **„Meglepett, eszembe jutottak az otthoniak, a szülőföldem, hogy édesanyám, édesapám biztosan boldogok lennének, ha megélhették volna ezt, és eszembe jutottak az ibrányiak, a testvéreim, rokonaim, a nagy család. Hogy gyönyörű nagy út ez...”**

A másik példa Dr. Nagy Ferenc életútja, aminek csupán néhány momentumát szeretném felvillantani, azokat, amelyek az én számomra a legjobban példázzák a lokálpatriotizmus lényegét.

Amikor nemrég ott álltunk a sírja mellett, aki ismerte, biztosan sok-sok emlék idéződött fel. Ami azonban mindannyiunk számára azonos érzés volt, hogy nem véletlenül nyugszik az ibrányi temetőben, hiszen számára Ibrány volt a világ közepe. Akkor is itt élt, amikor nem itt lakott, akkor is itt jártak a gondolatai, amikor nem itt volt. Génjeiben hordozta az ibrányi, a rétközi emberek szorgalmát, kitartását, emberségét. Soha nem felejtette el, honnan jött, mert földrajzilag és erkölcsileg is mindig oda tért vissza, ahonnan elindult.

80 éve, 1944. augusztus 22-én itt született, Ibrányban. A sors tragédiája, hogy a háborúban harcoló édesapja kéthetes korában egyszer láthatta, mielőtt hősi halált halt a nagy ismeretlenben. Özvegy édesanyja későbbi férjével nagy szeretetben, féltő gondnal nevelte. Rendkívül erős szálak kötötték össze a kis családot, amely a későbbiekben szeretett feleségével, két lányával és családjaikkal gyarapodott. Számára ők álltak mindenek felett.

Édesapja sírjának feltalálását gyerekkora óta dédelgette, sokáig sikertelenül. De nem abból a fából faragták, hogy feladja céljait. Sokat olvasott a témáról, egykori katonákkal beszélgetett, rendületlenül kereste a kapaszkodókat, adatokat.

A szisztematikus kutatásnak az édesapa halála után közel fél évszázaddal lett meg az eredménye: egy szlovákiai kis faluban, a Rozsnyó melletti Várhosszúréten a templomkertben találták meg feleségével a helybeliek által gondozott sírt. Mit is vihetett volna ide másat, mint valami ibrányit: a szülőház udvarán lévő orgonabokor alól egy marék földet, és nagyanyja kékpettyes zsebkendőjét, ami az ibrányi szülőháza emlékeztetett. Látogatása felbolydította a 700, többnyire magyar lakosú Várhosszúrét, sőt a nemzetközi emlékezők életét is: mindenhol szívükbe fogadták és segítették és a végén közös összefogással felárták a közel másfélszáz magyar és német, ott elesett hős sírját és kopjafákat emeltek feléjük. Ekkor már a levéltár igazgatója volt és bár hétközben Nyíregyházán lakott, szívvel-lélekkel ibrányi volt, hétvégén oda mentek a családdal haza. Nem véletlen, hogy az emléképolásnak köszönhetően Várhosszúrét Ibrány testvérvárosa lett a mai napig igen széleskörű és rendkívül aktív kapcsolattal, ő maga pedig ösztöndíjat alapított az alig néhány fős hosszúréti iskolába járó legjobban tanuló gyermek számára, hogy ösztönözze a tudásra és magyarságuk megtartására. Az ösztöndíjat a Feri halála óta Ibrány város gondozza. A megható történetet a rá jellemző szépirodalmi stílusban írta meg a Szemle 2013/1. számában és könnyeket szemünkbe csalóan a Mustár rádióban. Ennek a különleges emberi kapcsolatrendszernek mi magunk is részesei lehettünk. Ferit ugyanis nagyon megszerették a hosszúrétiak, mindig szívesen látták, ő pedig igyekezett ezt megosztani. Családján kívül rendszeres látogatók lettek is barátai, munkatársai is. Az ibrányiak mellett mi is többször vendégeskedtünk náluk, és ők is meglátogattak bennünket. Így vezetett az út egy kopjafán keresztül lélektől lélekig.

Saját családjának kutatásán túl, szívesen segített másoknak is abban, hogy eljussanak virtuálisan az őseikhez. George Pataky volt new yorki kormányzót is meglepte az Aranyosapátiból induló ősei familiáris történetével.

Azt vallotta, hogy azt szeretjük, amit ismerünk, legyen az a család vagy a lakóhely története. Ezért az ibrányiaknak helytörténeti kutatásával is útmutatót adott hazafelé. Doktori dolgozatát Ibrány történetéből írta, ráadásul hasonlóképpen gondolkodó barátaival a rétközi szellemi értékeket is gyűjtötték – ezekből az anekdótákat ki is adták. Füzetkékük két kiadást is megélt.

Mindezt a munkát olyan szakemberként végezte, aki történészként, filozófiát végzettként, írói vénával rendelkezőként látta, értette és értékelte az írott forrásokat, a maga gyűjtötte oral historyt, és ezek alapján vázolta fel a múltat.

Bár rendkívüli műszaki érzékkel rendelkezett, igazi ezermester volt, a Vasvári Gimnáziumba ment, ahol megkedvelte a történelmet, ezért lett és maradt örökre tanár, bármit is csinált a későbbiekben. Az ibrányi általános és középiskolában arra tanította a diákokat, hogy karnyújtásra van a történelem: hogy beszélgessenek az idősekkel, olvassanak sokat, tartsanak vele a határban folytatott izgalmas régészeti feltárásokra vagy éppen a régi tárgyak összegyűjtésére, mert csak úgy fogják megszeretni a települést, ha ismerik annak múltját. Ehhez nyújt ma is segítséget az a helytörténeti gyűjtemény, amelynek alapját éppen úgy ő vetette meg, mint ahogy a helyi újságnak, az Ibrányi Hírlapnak is alapítója volt.

Levéltárigazgatósága idején főiskolai óraadóként is Ibrány példájából indulva juttatott el mindenkit saját szülőfaluja, városa megismeréséhez, a magyar történelemhez, a másfajta világlátáshoz.

Az ő világa pedig a szeretetre, egymás segítésére épült. Gyakran mondta, hogy fogjuk egymás kezét szorosán, el ne sodorjon senkit az élet. És várt bennünket Ibrányban. Minthogy a kedves családján kívül nagy szerelme volt a Tisza és a hajója volt, a folyómenti kis házában sokan megfordultak egy jó beszélgetésre, halászlére, pálinkára – kinek mire volt éppen szüksége, kedve. Az ibrányi Tiszaparti kis ház számunkra is a béke szigete volt. Menedék, mint neki egykor a levéltár, ahova a múzeumigazgató-helyettségét követő művelődési ház igazgatása miatt megrendült egészsége miatt visszavonulhatott.

Megnyugtató volt számára a múlt írott emlékeit őrző intézmény csendes légköre, a közösség, amelyet empátiája, mindenkire való odafigyelése összetartóvá formált. Megtalálta az örömét a múltkutatásban, a feltártak közkinccsé tételében. Kiemelkedő munkáját a legnagyobb levéltár-szakmai díjjal, a Pauler Gyula-díjjal, a fenntartó megyei közgyűlés pedig emlékplakettel ismerte el.

De nem bújt el a múltban, hanem továbbra is aktívan részt vett a jelen közéletének alakításában is – természetesen Ibrányban, ahol a 2006-ban megválasztották a képviselő-testület tagjává. A településért tett sok évtizedes jószolgálatáért 2007-ben díszpolgársággal tisztelték meg.

Soha nem szobatudósként élt. A környezetét hol zenével, hol emlékezetes beszélgetéssel, hol érdekes előadással vagy éppen vendégszeretetével jókedvre derítő „perpetuum mobile” volt, aki kifogyhatatlan energiával épített házat, hajót, írt tanulmányt, szervezett kulturális programot. Új szint vitt a nyíregyházi közgyűjtemények, közte a levéltár életébe is. Szélesre tárta az addig zárt archívum ajtajait. Olyan helytörténeti műhely lett a levéltár, ahol az iratok őrzése, a kutatók segítése mellett fontossá vált a források könyv alakban és különböző típusú rendezvényeken való közkinccsé tétele. Elindította a ma már több mint 3 évtizede a régió kiemelt tudományos rendezvényeként jegyzett nemzetközi levéltári napot, amelyen a külföldiek mellett országos hírű, neves előadók is gyakran megfordultak – közvetlenségének, kapcsolatteremtő képességének köszönhetően ugyanis ő mindenkivel jóban volt, szerették, becsülték és hívására szívesen jöttek bárhonnán. A rendezvény ünnepélyes nyitó része azóta is az amatőr kutatók számára kiírt, nyíregyházi intézményekkel közös helytörténeti pályázat eredményhirdetése.

2008-ban ment nyugdíjba, de végtelen munkabírása továbbra is töretlennek tűnt, beszédei szívig hatóak voltak, pozitív kisugárzása, dinamizmusa megmutatkozott abban, hogy a Szemle szerkesztői feladatai mellett továbbra is a helytörténet lelkes szószólója maradt. Az utolsó előadásán, a 2012-es Levéltári délutánon az ibrányi anyakönyvekről és az azokban rejlő családtörténeti tényekről és titkokról tartott nagy sikerű előadást. A 70. születésnapjára kötetten készültünk és emlékezetes rendezvénnyel szerettük volna meglepni.

De másként lett. Amikor a kötet átadásán otthonában körbeálltuk a betegágyát, azt reméltük, hogy ahhoz a határtalan és mindent legyőző szeretethez, amivel a családja körbeveszi, ha mi is hozzáteszük a magunkét, akkor csoda történik:

hamarosan újra siet fel a lépcsőn, ott áll az ajtóban, kéri a kávéját, jó tanácsokkal lát el bennünket, érdeklődik a családunk iránt, majd tovarohan, mert még meg kell írni egy cikket és az építkezés is várja...

Sajnos, nem így történt. 2016. november 22-én a csillagokba költözött. Azóta családja, rokonai, ismerősei mellett mi, levéltárosok is a szívünkben őrizzük emlékét – és bizonyára az ibrányiak is, akik joggal büszkék Dr. Nagy Ferencre és ibrányiságára.

Kujbusné Mecsei Éva